

ESKİ TÜRK ŞEHİRLERİ VE SEMERKANT

Dr. Cengiz ALYILMAZ*

ÖZET

Hem Köktürk ve Uygur dönemi bengu taşlarında, hem de diğer eski Türk dili yadigârlarında bazen "balık (balgat / balgas / balgasun)", bazen "kent (çent / kant / kan / ken)", bazen "uluş", bazen de "il" kavram işaretiyle karşılanan ve geniş alanlar üzerine son derece sistemli bir şekilde inşa edilmiş olan Türk şehirleri, yerleşik Türk kültür ve medeniyetine tanıklık etmekte ve eski Türk yaşayış ve inanışından derin izler taşımaktadır.

Söz konusu eski Türk şehirlerinin bir kısmı bizzat Türkler tarafından inşa edilmiş; bir kısmı ise, verilen mücadeleler, uzun yıllar devam eden savaşlar sonrasında Türk milletinin eline geçmiştir. Coğrafi konumları, zengin doğal kaynakları yüzünden tarih boyunca birçok milletin (doğal olarak da Türk milletinin) sahip olmak için uğraştığı, uğruna canlar feda ettiği tarihî şehirlerden biri de Semerkant olmuştur.

erli ve yabancı kaynaklarda Türk milletinin tarihinden, geçmişinden söz edildiğinde genelde "Türkler'in atlı ve göçebe kavim oldukları, geçimlerini hayvancılıkla temin ettikleri, avcı ve savaşçı bir ruha sahip oldukları" üzerinde durulur.

Tarihte kurulan birçok Türk devletinin kültürel mirasını üzerinde barındıran Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nde yapmış olduğumuz araştırma ve incelemelerde eski Türk kültür ve medeniyetine ait pek çok anıtın, yazıtın, heykelin, balbalın... yanında (adları yazıtlarda da geçen) çoğu Köktürk ve Uygur dönemlerine ait şehir kalıntılarının da bulunduğunu tespit ettik. Bu şehirlere ait kalıntıların büyük bir bölümü, aradan bin yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen hâlâ ayaktaadır.

Eski Türk yazıtlarında ve eski Türk dili yadigârlarında bazen "balık (balgat / balgas / balgasun)", bazen "kent (çent / kant / kan / ken)", bazen "uluş", bazen de "il" kavram işaretiyle karşılanan ve geniş alanlar üzerine son derece sistemli bir

* Atatürk Üniversitesi K. Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

şekilde inşa edilmiş olan bu şehirler, yerleşik Türk kültür ve medeniyetine tanıklık etmekte ve eski Türk yaşayış ve inanışından derin izler taşımaktadır. Türk kültür ve medeniyetinin bu eski ve köklü tanıklarına ait ayrıntılar ise (kağanlık sarayı, surlar, gözetleme kuleleri, bina kalıntıları, mezarlar, yazıtlar, dikili taşlar, sütunlar, sütun altlıkları, heykeller, döşemeler, tuğlalar, künkler, kiremitler, sulama kanalları, metal, taş, ahşap ve seramik kullanım eşyaları)¹ insanı ister istemez "Bunların öncesinde ve sonrasında da şehirler olmalı" düşüncesine sevk etmektedir. Nitekim Çinli rahip, seyyah Hsüan Tsang'ın seyahatnamesinde bu düşünceyi haklı çıkaracak kıymetli bilgiler mevcuttur. Çin'in Kansu eyaletinden Hindistan'ı ziyaret etmek üzere yola çıkan ve 629 yılında Doğu Türkistan'a gelen Hsüan Tsang, buradaki şehirler (bugünkü Kumul, Koço (Kara Hoca), Karaşar, Kuça, Aksu) hakkında bilgi verir. Hsüan Tsang, daha sonra (630 yılında) önce Isıg Göl'ün batısında Süyâb şehrine sonra da Talas'a, Taşkent'e, Semerkant'a ve Buhara'ya... vd. uğrar. Hsüan Tsang, seyahatnamesinde bu şehirlerin oldukça geniş araziler üzerine kurulu olduklarını ve "şehir beyleri / reisleri" tarafından idare edildiklerini kaydeder².

Tarihte Türkler'in doğuda ve batıda yoğun olarak yaşadıkları, uğruna savaş verdikleri (Moğol istilasına kadar da birçoğu devrinin en işlek merkezlerinden olan) bazı şehirler şunlardır:

Beş Balık, Togu Balık, Bavıl Balık, Bay Balık, Ordu Balık (Kaşgar, Kaş Balık, Ka-Şa, Sulek / Sule), Kuz Balık (Gu Balık, Kuz Ordu, Kuz Uluş, Ordu Kent, Balagasun), Can Balık, Çakuk Balık, Yengi Balık, Barçınlık Kent, Man Kent, Öz Kent (Öz Çent, Fergana), Taş Kent (Çaç, Şaş, Terken), Tün Kent, Semiz Kent (Semerkant), Süt Kent, Yar Kent, Yegen Kent, Temir Kapı (Temir Kapı, Demirkapı), Turfan, Bukarak (Buhara), Suğnak (Sıgnak), Karnak, Barçuk, Karaçuk, Kazvin, Kinküt, Koçungar Başı (Koçgar Başı, Koç Başı), Kuça, Argu (Argu), Aşnas, Sayram (İsbicab), Savran, Talas (Taraz, Kumi Talas, Ulug Talas), Süyâb, Cend, Yafinç, Yafgu, Almalığ, Altun Kır, Altındağ, Altun Tepe, Çuy Tepe, Turtkul Tepe, Çardarı, Bayırkum, Balu, Barsgan, Barhan, İşkan, Kençek Sengir, Yesî,

¹ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk: Alyılmaz, Cengiz, Moğolistandaki Türk Anıtları Projesi 2000 Yılı Çalışmaları Işığında Bazı Tespitler, Göktürk Devleti'nin 1450. Kuruluş Yıldönümü Sempozyum Bildirileri, Ankara, 2001, s. 67-75; Balınt, Csanat, VI.-VIII. Yüzyıllarda İç Asya ve Orta Asya'daki Türk Tipi Arkeoloji Anıtları, Türk Kültürü Araştırmaları Dr. Emel Esin'e Armağan, XXIV / 1, Ankara, 1986, s. 7-32; Baykara, Tuncer, Türklüğün En Eski Zamanları, Türkler Ansiklopedisi, C. I, Ankara, 2002, s. 277-306; Daşnyam, Luvsandambın (vd), Mongol Nutag Dah' Tuuh Soyalin Dursgal, Ulaanbaatar, 1999; Esin, Emel, İç Asyada Milattan Önceki Bin Yılda Türklerin Atalarına Atfedilen Kültürler, Türkler Ansiklopedisi, C. I, Ankara, 2002, s. 494-517; Sertkaya, O. F., - Alyılmaz, C. - Battulga, Ts., Moğolistandaki Türk Anıtları Projesi Albümü, Ankara, 2001.

² Sümer, Faruk, Eski Türklerde Şehircilik, Ankara, 1994, s. 11-19.

Ribâtât...vd³. Kimi tarihî "kale şehir", kimi de daimî yerleşim alanı / merkezi durumundaki bu şehirlerin birçoğunun adı, hem Köktürk ve Uygur dönemi bengu taşlarında, hem de diğer eski Türk dili yadigârlarında (başta Dfvânü Lûgati't-Türk olmak üzere) geçmektedir.

Örnekler:

otuz yaşma **beş balık** tapa süledim altı yolu süngüşdüm: Otuz yaşında Beşbalık'a (Beşşehir'e) doğru asker sevk ettim; altı kez savaştım.

Bilge Kağan Yazıtı D 28

en ilki **toğu balık**da süngüşdimiz: İlk önce Toğu şehrinde savaştık.

Köl Tigin Yazıtı K 4

sogdak tabgaçka selengede **bay balık** yapıtı birdim: Soğdlar'a ve Çinliler'e Selenga (ırmağı yakınlarında) Baybalık (Bay şehri) yaptırdım.

Moyunçur / Bayan Çor Yazıtı 44

koçu balıkda kelmiş kılıç ktüç karaka yarlıg bolı: Koçu şehrinde gelmiş olan kılıç Klüç Kara'ya iletildi.

Mıran Kalesi El Yazmaları I / A 11-12

... **kutlug uluş yaraşlıg altun arugu uluş kaşu yegen kent ordu kent çigil balık ...**: Kutlu, mükemmel Altun Argu şehri, Kaşu (şehri), Yarkent Yar (şehri), Ordukent (Ordu şehri / Kaşgar) ve Çigil şehri ...

Türkçe Mânî El Yazmaları (Manichai) I

³ Eski Türk şehirleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Arat, R. Rahmeti, Kâşgar, İslâm Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul, 1955, s. 405-412; Barthold, V. V. Moğol İstilasına Kadar Türkistan, Ankara, 1990, (Haz. Hakkı D. Yıldız); Esin, Emel, İslâmiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslâma Giriş, İstanbul, 1978; Esin, Emel, Balık and Ordu, Central Asiatic Journal- XXVII / 3-4, Wiesbaden, 1983, s. 169-208; Emel, Esin, Türk Minaresinin Orta Asyadaki Öncüleri Hakkında, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, Sayı:9, Ankara, 178, s. 103-147; Genç, Reşat, Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası, Ankara, 1997; Kafesoğlu, İbrahim, Türk Millî Kültürü, İstanbul, 1993, s. 309-312; Ligeti, L., Bilinmeyen İç Asya, Ankara, 1986, (Çev. Sadrettin Karatay); Mahpirov, V. U., İmena Dalekih Predkov, Almatı, 1997, s. 239-266; Ögel, Bahaeddin, Türk Kültür Tarihine Giriş, C. I, Ankara, 1991, s. 143-303; Roux, Jean-Paul, Orta Asya Tarih ve Uygarlık, İstanbul, 2001, (Çev. Lale Arslan); Sayan, Yüksel, Türkmenistan'daki Mimarî Eserler (XI-XVI. Yüzyıl), Ankara, 1998; Şeşen, Ramazan, İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri, Ankara, 1998; Togan, Zeki Velidî, Balasagun, İslâm Ansiklopedisi, C. 2, İstanbul, 1961, s. 269-272.

bu kitabını tasnif kılıklı **balasagun** mevludlug perhiz idisi er turur: Bu kitabı yazan Balasagun şehrinden takvâ bir zattır.

Kutadgu Bilig A 23-24

barusın bitimiş yetürmiş nizam / bu **kaşgar** ilinde koşulmuş temam: Esasını yazmış ve tertip etmiş; fakat bu (manzume) son şeklini Kaşgar ilinde almıştır.

Kutadgu Bilig B 59

kend: Şehir. Bu kelimeden alınarak Kaşgar için "**Ordu Kend**" derler. Hanın oturduğu şehir demektir. Çünkü Afrasyap, havası güzel olduğu için burada otururdu.

Dîvânü Lûgati't-Türk I, 343.

Kençek Sengir: Talas yakınında bir şehrin adıdır. Burası Kıpçak sınırır.

Dîvânü Lûgati't-Türk I, 480.

sugnak: Oğuz şehirlerinden biri

Dîvânü Lûgati't-Türk I, 471.

karnak: Oğuz şehirlerinden biri

Dîvânü Lûgati't-Türk I, 473.

kend: Oğuzlar'la Oğuzlar'a uyanlara göre köy; Türkler'in büyük bir kısmına göre "şehir" demektir. Bundan alınarak Fergana'ya "**Öz Kent**" adı verilmiştir; "Kendimizin Şehri" demektir. Yine böylece "**Semiz Kent**" denir; büyük olduğundan böyle denilmiştir. Farsça'da "**Semer Kand**" denir.

Dîvânü Lûgati't-Türk I, 344.

Eski Türk şehirleri hakkında Ebu'l Kasım Ubeydullâh b. Hurdâdbih tarafından yazılıp 886 yılında tamamlanan Kitâbü'l - Mesâlik ve'l - Memâlik'te; 981-984 yılları arasında Kao-ch'ang Uygurları'na elçi olarak giden Wang Yen-t'ê'nin seyahatnamesi'nde; 982 yılında yazılmış olan "Hudûdu'l - Âlem'de; 1040'lı yıllarda Ebû Sa'id Abdülhayy b. Dahhâk el-Gerdîzî tarafından yazılmış Zeynû'l-Ahbâr'da; 1154 yılında Ebû Abdullâh b. Muhammed el - Şerîf el İdrîsî tarafından yazılmış "Nüzhetü'l - Müştâk'ta; XII. yüzyılda Alaaddin Ata Melik Cüveynî tarafından yazılmış "Tarih-i Cihangüşa"da da önemli bilgiler mevcuttur. Bütün bu kaynaklardaki bilgiler, birçok boya, ele, obaya ayrılan Türkler'in tarihin en eski dönemlerinden beri bir kısmının şehirlerde; bir kısmının ise, köylerde ve bozkırlarda yaşadıklarını ortaya koyar niteliktedir⁴.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk.: İzgi, Özkan, Çin Elçisi Wang Yen Te'nin Uygur Seyahatnamesi, Ankara, 1989; Ögel, Bahaeddin, Türk Kültür Tarihine Giriş, C. I, Ankara, 1991, s. 143-

Haklarında hem eski Türk dili yadigârlarında hem de en ciddî tarihî kaynaklarda (tarih ve coğrafya kitaplarında, seyahatnamelerde) bilgiler bulunan eski Türk şehirlerinin bir kısmı bizzat Türkler tarafından inşa edilmiş; bir kısmı ise, verilen mücadeleler, uzun yıllar devam eden savaşlar sonrasında Türk milletinin eline geçmiştir. Coğrafi konumları, zengin doğal kaynakları yüzünden tarih boyunca birçok milletin (doğal olarak da Türk milletinin) sahip olmak için uğraştığı, uğruna canlar feda ettiği tarihî şehirlerden biri de Semerkant'tır.

Bugün Özbekistan Cumhuriyeti sınırları içinde kalan ve Eski Türk dili kaynaklarında adı "Semiz Kent" olarak geçen Semerkant'ın tarihi hakkında farklı görüşler mevcuttur. Ancak konuyla ilgili araştırmacıların çoğu, buranın (Marakanda'nın / Ulu Şehir'in) M.Ö. Soğdlar'ın başkenti olduğunu; Aleksandr İskender (Büyük İskender) tarafından M.Ö. 329 yılında ele geçirildiğini; 712 yılında Araplar tarafından (Kuteybe b. Müslim tarafından) fethedildiğini; IX-X. yüzyıllarda Samanîler yönetiminde parlak bir dönem yaşadığını; XI. yüzyılda Karahanlılar'ın; 1089-1130 yılları arasında Selçuklular'ın, XII. yüzyılda Karahıtaylar'ın ve Harzemşahlar'ın egemenliği altına girdiğini kaydetmektedirler. Salmelerden ve tarihî kaynaklardan edinilen bilgilere göre Semerkant, yöneticilerinin teslim olmamaları yüzünden 1220 yılında Cengiz Han tarafından yakılıp yıkılır. Şehir, sonraki yıllarda Timur'un burayı âdeta yeniden inşası ve başkent yapmasıyla tekrar canlanır; döneminde dünyanın en gözde ilim, sanat ve edebiyat merkezi hâline gelir. Bu yıllarda şehir, hem Türkistan Türkleri'nin hem de bilim ve sanat erbabının buluşma noktası olur. Devlet adamları ve devrin ileri gelenleri yaptırdıkları ilim, sanat ve mimarî eserleriyle şehre Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin damgasını vururlar. Timur'un ölümünden sonraki (1405'ten sonraki) yıllarda da Semerkant, özellikle Muîni'd-dîn Şahrûh Mirza'nın oğlu Muhammed Tarağay Uluğ Bey'in hâkimiyetinde (1394-1449) aynı canlılığını korur⁵. Şehirde yeni saraylar, hanlar, medreseler ve bir de rasathane inşa edilir. Uluğ Bey'in yaptırdığı ve bizzat kendisi ve öğrencileri tarafından bilimsel çalışmaların gerçekleştirildiği rasathanenin ve medresenin / akademinin ünü (dolayısıyla da Semerkant'ın ünü), kıtalar ötesine ulaşır. Ancak sonraki yıllarda şehir birçok savaşa sahne olur; 1496 yılında Zahiri'd-dîn Muhammed Babur (1483-1530) ; 1501 yılında ise, Muhammed Şeybani Han (ölm. 1510) tarafından ele geçirilir. Şehri ele geçirmek için yapılan savaşlarda birçok tarihî eser (saray, medrese, cami, türbe) zarar görür. XVI. yüzyılın başlarında bölgenin yönetimini ellerinde bulunduranlar, başkenti Semerkant'tan Buhara'ya taşırlar. Buna rağmen, şehir, Hindistan-Türkistan ve İran ticaret yolu (İpek Yolu) kavşağında bulunduğundan her zaman ilgi merkezi olmaya devam eder. Semerkant,

303; Sümer, Faruk, a.g.e., s. 11-19; Şeşen, Ramazan, İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri, Ankara, 1998.

⁵ Konuyla ilgili olarak bk.: Aka, İsmail, Timur ve Devleti, Ankara, 1991; Askarov, Ahmedali, Temur ve Uluğbek Devri Tarihi, Taşkent, 1996.

1868 yılında Ruslar tarafından Türkistan Genel Yönetim Bölgesi'ne katılır; 1924-1930 yılları arasında da Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkenti olur⁶.

Stratejik konumu, yer altı ve yer üstü zenginlikleri bakımından tarihin her döneminde birçok milletin dikkatini üzerine çeken, uğruna savaşlar verilen Semerkant, bugün sınırları içinde birbirinden farklı kültürlerin mirasını barındırmaktadır. Söz konusu bu kültürel mirasın oluşmasında Türkler'in (özellikle de Timur ve onun soyundan gelenlerin) rolü büyüktür.

Bugün Semerkant'ta bulunan kültür ve medeniyet eserlerinin en önemlileri şunlardır:⁷

- 1- Afrasyab şehrinin kalıntıları
- 2- Ruhabad
- 3- Gur Emir (Emir Timur Türbesi / Emir Timur Aile Mezarlığı)
- 4- İşrethane
- 5- Abdi Derun
- 6- Çolpan Ata Türbesi
- 7- Uluğ Bey Rasathanesi
- 8- Registan
- 8.1. Uluğ Bey Medresesi
- 8.1. Şir Dâr Medresesi

⁶Semerkant'ın tarihi , bir Türk şehrine dönüştürülmesi ve bugünkü görüntümünü alması hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Ahun-Babaev, H. G., Dvoret's İşşidov Sogda na Afrasiabe, Semerkant, 1999; Bababekov, H. (vd), Özbekistan Tarihi, Taşkent, 2000; Barthold, V. V. a.g.e., s. 88-105; Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, C. 20, İstanbul, 1986, s. 10346; Feyziev, Turğun, Temuriyeler Şeceresi, Taşkent, 1995; Kahhar, Tahir, Hür Türkistan Üçün, Taşkent, 1994; Kitapçı, Zekeriya, Orta Asya Türklüğünün Büyük İslâm Kültür ve Medeniyetindeki Yeri, Konya, 1995, s. 61-65; Nebiev, Abdurahman, Müstekillik Üçün Küreş Yahud Parçalangan Türkistan Tarihi, Taşkent, 1998; Şeşen, Ramazan, a.g.e., s. 226-233; Tühliev, Nurislam (vd.), Özbekistan Vilayetleri ve Karakalpakistan, Taşkent, 1995.

⁷Semerkant'taki tarihi eserler hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Abdurahmanov, A., Uluğbek Akademiyası, Taşkent, 1993; Aslanapa, Oktay, Türk Cumhuriyetleri Mimarlık Abideleri, Ankara, 1996; Berdimuradov, Emridin, Guri Emir Mekberesi, Taşkent, 1996; Pugaçenkova, G. A., Temurning Me'mariy Merasi, Taşkent, 1996; Ramazanoğlu, Gözde, Orta Asyada Türk Mimarisi, Ankara, 1998, s. 83-176; Şaymerdanov, İ. (VD), Emir Temur Cehan Tarihide, Taşkent, 1996; Tühliev, Nurislam (vd.), a.g.e., s. 58-66.

8.3. Tillâkârî

9- Nadir Divan Beyi Medresesi

10- Hoca Ahrar Külliyesi

11- Bibi Hanım Külliyesi

12- Bibi Hanım Türbesi

13- Şah-ı Zinde

13.1. Kadızade Rumî Türbesi

13.2. Emirzade Rumî Türbesi

13.3. Türkân Aka Türbesi

13.4. Emir Burunduk Türbesi

13.5. Tuman Aka Türbesi

13.6. Hoca Ahmet Türbesi

13.7. Kusem İbn Abbas Türbesi

13.8. Vasmıgrannık Türbesi

13.9. Şirin Bike Ata Türbesi

13.10. Kusem İbn Abbas Türbesi

13.11. Tuğlu Tekin (Emir Hüseyin) Türbesi

14- İsmail Buharî Külliyesi

15- İmam Matrudi Türbesi

16- Danyal Peygamber'in Kabri

Türk hükümdarları, hanları, devlet adamları ve ileri gelenleri tarafından yaptırılan bu eserler sayesinde Semerkant'ın çehresi değişmiş; şehir, âdeta Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin en önemli merkezlerinden biri hâline gelmiştir.

BİBLİYOGRAFYA *

BAYKARA, Tuncer, Türk Şehircilik Tarihinden: Hatun Şehirleri, TTK Belleten, C. XLIV, Ankara, 1980, s. 497-510

BAYKARA, Tuncer, Türk Tarihi ve Şehir: Türklerde Yerleşik Hayat, Yeni Türkiye, Sayı: 45, Ankara, 2002, s. 421-438.

EBERHARD, W., Çin'in Şimal Komşuları, Ankara, 1996, (Çev. Nimet ULUĞTÜRK).

DİVİTÇİOĞLU, Sencer, Oğuz'dan Selçuklu'ya Boy, Konat ve Devlet, İstanbul, 2000.

DONUK, Abdülkadir, Balık, İslâm Ansiklopedisi, C. 5, İstanbul, 1992, s. 12.

GABAIN, A. v., Köktürklerin Tarihine Bir Bakış III Şehir Gözüyle Step, A.Ü. DTCF Dergisi, C. VIII, Sayı: 3, Ankara, 1950 , s. 373-379, (Çev. S. ÇAĞATAY)

GÖKER, Lütfi, Uluğ Bey Rasathanesi ve Medresesi, İstanbul, 1995.

GUMİLYEV, L. N., Eski Türkler, İstanbul, 1999., (Çev. Ahsen BATUR).

HASSAN, Ümit, Eski Türk Toplumuna Üzerine İncelemeler, Ankara, 1986.

HAUSSİG, Hans Wilhelm, İpek yolu ve Orta Asya Kültür Tarihi, Kayseri, 1997, (Çev. Müjdat KAYAYERLİ).

ÖGEL, Bahaeddin, İslâmiyetten Önce Türk Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre, Ankara, 1988.

PUGAÇENKOVA, Galina A., Şedevrı Sredney Azii, Taşkent, 1986.

PUGAÇENKOVA, G. A.- REMPEL', L. İ., Oçerki İskusstva Sredney Azii, Moskova, 1982.

RAŞONYI, Laszlo, Tarihte Türklük, Ankara, 1988.

RTVELADZE, Edvard, Velikiy Şelkoviy Put', Taşkent, 1999.

SAFRAN, Mustafa, Yaşadıkları Sahalarda Yazılan Lûgâtlara Göre Kuman / Kıpçaklar'da Siyasî, İktisadî, Sosyal ve Kültürel Yaşayış, Ankara, 1993.

SARAY, Mehmet, Doğu Türkistan Türkleri Tarihi (Başlangıçtan 1878'e Kadar), C. I, İstanbul, 1998.

* Bibliyografyaya dipnotlarda gösterilen eserler dahil edilmemiştir (C.A.).

SEÇGİN, Nuri, Anadolu Türk Şehirciliği, Yeni Türkiye, Sayı: 45, Ankara, 2002, s. 439-448.

SİNOR, Denis, Erken İç Asya Tarihi, İstanbul, 2000.

SÜLEYMANOV, R. H., Drevniy Nahşab, Semerkant-Taşkent, 2000.

SÜMER, Faruk, Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri - Boy Teşkilatı - Destanlar, İstanbul, 1992.

TAŞAĞIL, Ahmet, Göktürkler, C. I, Ankara, 1995; C. II, Ankara, 1999.

TEKİN, Şinasi, Metinlere Dayanarak Eski Türklerde Göçebe (Ötüken) ve Şehir (Hoçu) Medeniyetlerinin Tahlili, Atatürk Üni. Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, Sayı: 3, Erzurum, 1972, s. 35-60.

TEKİN, Talat, Orhon Yazıtları, Ankara, 1988.

VOYTOV, V., Drevnetyurkskiy Panteon i Model' Mirozdaniya, Moskova, 1996.

ABSTRACT

Turkish cities which were constructed on large areas systematically and were named as "il" or "ulus", "balık (balgat / balgas / balgasun), "kent (çent / kant / kan / ken)" in both eternal stones belonging to Kokturk and Uygur ages, and other old Turkish language publications demonstrate Turkish culture and Turkish civilization.

Some of these cities were constructed by Turkish and some were captured in the result of challenge and wars taking long years. Among these historical cities, one which a lot of nations struggled and lost many people to capture is Semerkant.

